

Právnická fakulta Masarykovy univerzity
Katedra právní teorie

Seminární práce

Deliktní způsobilost a trestání specifických subjektů

Veronika Cestrová
2006/2007

Prohlašuji, že jsem seminární práci na téma: „Deliktní způsobilost a trestání specifických subjektů“ zpracovala sama a uvedla jsem všechny použité prameny.

~ Obsah ~

Úvodní slovo	3
1. Deliktní způsobilost mladistvých	3
1.1 Vývoj kriminality.....	3
1.2 Současná právní úprava.....	4
1.3 Opatření ukládaná mladistvým.....	6
1.3.1 Výchovná opatření.....	6
1.3.2 Ochranná opatření.....	7
1.3.3 Trestní opatření.....	7
1.4 Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let.....	8
2. Deliktní způsobilost právnických osob	9
2.1 Právnická osoba.....	9
2.2 Právní subjektivita právnických osob.....	9
Seznam použité literatury	10

Úvodní slovo

Právní subjektivita je způsobilost být účastníkem právních vztahů, mít v těchto vztazích práva a povinnosti. Tímto pojmem rozumíme:

- 1, způsobilost k právům a povinnostem – způsobilost být účastníkem právních vztahů – mít subjektivní práva a povinnosti
- 2, způsobilost k právním úkonům – způsobilost svým jednáním zakládat, měnit nebo rušit právní vztahy
- 3, způsobilost k protiprávním úkonům (tzv. deliktní způsobilost) - způsobilost nést odpovědnost za vlastní jednání, kterým došlo k porušení práva

Deliktní způsobilost fyzických osob vzniká v plném rozsahu dosažením zletilosti, za předpokladu, že fyzická osoba netrpí duševní poruchou. Před dosažením zletilosti se deliktní způsobilost posuzuje podle zvláštního zákona, který poskytuje nezletilým pachatelům trestných činů značné úlevy. Deliktní způsobilost právnických osob se nemůže týkat trestných činů, neboť právnická osoba není osobou v přirozeném slova smyslu, ale vztahuje se jen k soukromoprávním deliktům a určitým správním deliktům. Ve své seminární práci se tedy zaměřím na tyto specifické subjekty, jejich deliktní způsobilost a na zvláštnosti jejich trestání.

1. DELIKTNÍ ZPŮSOBILOST MLADISTVÝCH

1.1 Vývoj kriminality

V osmdesátých letech lze považovat vývoj kriminality v ČR za poměrně stabilní.

Mládež

a děti se dohromady dopustili asi 20000 objasněných skutků ročně. Z toho bylo spácháno asi 13000 trestných činů a 7000 přečinů, což tvořilo 15% podílu na celkové kriminalitě. Ročně bylo registrováno průměrně 9000 pachatelů do 18 let, z toho 6000 mladistvých a přes 3000 dětí. Podíl pachatelů do 18 let tvořil tehdy 13% všech pachatelů.

Od počátku devadesátých let dochází k postupnému nárůstu kriminality (kriminalita vzrostla z 15% na 20% podílu na celkové objasněné kriminalitě). Jinak řečeno, každý pátý kriminální čin byl spáchán mládeží do osmnácti let.

Při sledování kategorie nejmladších je předmětem časté diskuse kvantitativní stránka statistických ukazatelů s demografickým vývojem. Populační vlny posledních desetiletí mohou mít opravdu vliv na vykazované statistické ukazatele kriminality mládeže. Proto je nutné doplnit kvantitativní údaje o nezletilých pachatelích indexy (koeficienty) kriminality – počty pachatelů na 10000 dětí a mladistvých stejné věkové kategorie.

Index stíhaných mladistvých vzrostl až trojnásobně a u dětí do 15 let, kde se jednalo o odložení věci z důvodu nemožnosti trestního stíhání, vzrostl index téměř čtyřnásobně. Pro představu předkládám tabulku č.1, kde jsou uvedeny ve sledovaném období indexy nejmladších pachatelů v ČR.

Tabulka 1:

Rok	Děti (do 15 let)	Mladiství (15-18 let)
1990	16	103
1991	21	126
1992	25	143
1993	33	187
1994	33	209
1995	37	233
1996	58	293
1997	53	280
1998	50	208

1999	50	166
2000	50	149

Zdroj: Zoubková, I.: Kontrola kriminality mládeže, 2002

Za první zlomový rok ve vývoji kriminality mládeže je považován rok 1997. Jak uvádí Zoubková „od tohoto roku je registrován pozvolný pokles v absolutních číslech a u mladistvých pachatelů již i v indexu“.¹⁾

Zajímavé je také zjistit, v jakém věku se děti dopouští trestné činnosti nejčastěji. Za tímto účelem předkládám tabulku č.2.

Tabulka 2:

Rok / věk	0-12	12-13	13-14	14-15
1995	2450	1248	1821	2823
1996	2926	1449	2272	3100
1997	2697	1371	2215	2934
1998	2424	1376	2021	3003
1999	2309	1341	2099	3083
2000	2477	1317	2117	2987

Zdroj: Zoubková, I.: Kontrola kriminality mládeže, 2002

Z výše uvedené tabulky jasně vyplývá, že se děti nejvíce dopouští trestné činnosti ve věku od 13 let.

Druhým zlomovým rokem vývoje kriminality je rok 2002, ve kterém se objevuje výrazný pokles kriminality. To se odráží i v počtu trestných činů spáchaných dětmi. Ale přesto se v této době objevuje nový vývojový fenomén a tím je stoupající agresivita a brutalita dětí. Toho si lze povšimnout například z několika případů, které otřásly širokou veřejností v roce 2004, jako případ z 25.10.2004, kdy byl v Hanušovicích na Šumperku zavražděn třináctiletý chlapec svým o rok starším spolužákem nebo ze dne 15.10.2004, kdy se v Nahošicích dva čtrnáctiletí chlapci pokusili znásilnit svou mladší spolužačku.

S rostoucí brutalitou u trestných činů spáchaných nezletilými se začalo diskutovat o možné úpravě našeho právního řádu, která by snížila hranici trestní odpovědnosti na 14 let. Tato úprava nebyla prozatím prosazena, ale věřím, že nalezení vhodné právní úpravy, která by více odpovídala současnému vývojovému trendu, je jen otázkou času.

Osobně se kloním ke snížení hranice trestní odpovědnosti na 14 let. Myslím si, že děti jsou dnes psychicky vyspělejší než dříve a mohly by tedy být dříve odpovědné za své činy. Počet trestných činů spáchaných dětmi ve věku 14 let je alarmující a snížení hranice by mohlo přispět k prevenci. Existence obdobné právní úpravy v mnoha vyspělých zemích podle mě také zvyšuje pravděpodobnost, že by mohlo jít o „krok správným směrem“.

1.2 Současná právní úprava

V současné době platí zákon č. 218/2003 Sb., který se zcela samostatně a odděleně zabývá problematikou mládeže.

Tento zákon vznikl na základě vládního návrhu č. 1017/2001, který na své schůzi schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR dne 21.5.2003. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“) byl schválen Senátem

¹⁾Zoubková, I. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2002, s. 21.

Parlamentu ČR dne 27.6.2003 a prezident jej podepsal 9.7.2003. Účinnosti pak nabývá dne 1.1.2004.

Dále bych ráda rozebrala vybrané části tohoto zákona.

Podle § 1 je *účelem zákona* užití opatření, které zabrání recidivě a přispěje k odčinění újmy vzniklé pachatelovým protiprávním činem. Především jde ale o to, aby řízení přispělo k předcházení a zamezování páčání trestných činů. Při trestání mládeže se tedy směřuje spíše k možné převýchově trestaného jedince, než k odpovídající odplatě za spáchaný trestný čin.

V § 2 jsou vymezeny některé pojmy. Pro lepší porozumění následujícímu textu jich několik uvedu.

protiprávní čin – tento pojem je nadřazen 3 kategoriím deliktů a to provinění, trestnému činu a činu jinak trestnému

provinění – tímto pojmem se rozumí trestný čin spáchaný mladistvým pachatelem

čin jinak trestný – čin, který za daných podmínek u konkrétního pachatele trestný není, i když za jiných okolností by trestný byl; důvodem relativní beztrestnosti je nenaplnění některého z formálních znaků skutkové podstaty trestného činu (zpravidla nedostatek věku pachatele, případně jeho nepřičetnost nebo dle §5 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. nedostatek mravní a rozumové vyspělosti) nebo nenaplnění materiální stránky deliktu, která nedosahuje intenzity vyšší než malé

mládež – nadřazený pojem pro 2 věkové skupiny, tedy děti a mladistvé

děti – dle § 11 trestního zákoníku je osoba, která spáchala provinění před dovršením patnáctého roku života trestně neodpovědná za své skutky. Nápravu takového pachatele má v rukou civilní soud, který v občanskoprávním řízení podle §89-96 zákona č. 218/2003 může uložit vhodné opatření

mladiství – mladistvým se osoba stává dnem po dni patnáctých narozenin a přestává jím být uplynutím dne osmnáctých narozenin. V trestním právu nelze nabýt trestní odpovědnosti dříve než v osmnácti letech a to ani v případě, že by člověk nabyl zletilosti sňatkem kupříkladu v 16 letech

V § 5 odst. 1 vymezuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže trestní odpovědnost následovně: „Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“²⁾ Trestní odpovědnost mladistvého je tedy podmíněna dosažením určitého věku, přičetností a požadavkem rozumové a mravní vyspělosti.

Přičetnost není v trestním zákoně výslovně stanovena. V ustanovení § 12 trestního zákoníku je ale uveden pojem nepřičetnost vylučující trestní odpovědnost. Pojmem nepřičetnost se rozumí stav, kdy osoba pro duševní poruchu, projevující se v době spáchání trestného činu, nemůže buď rozpoznat, že její jednání je pro společnost nebezpečné, nebo své jednání nedokáže ovládat. K naplnění podmínek nepřičetnosti stačí nedostatek jedné z těchto schopností.

Rozumová a mravní vyspělost není v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže přesně vymezena, je nutno ji zjišťovat pomocí znaleckých posudků z oboru zdravotnictví, odvětví dětské psychiatrie a dětské psychologie. Obligatorně jsou přibíráni 2 znalci.

Současnou právní úpravu hodnotím kladně. Je v ní upřednostněno použití preventivních prostředků před represivními, což je dle mého názoru pro výchovu mladistvých pachatelů velice důležité. Velmi důležité je také, že se ve své Hlavě III. speciálně zabývá řízením ve věcech dětí mladších patnácti let.

²⁾Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

1.3 Opatření ukládaná mladistvým

Účel opatření ukládaných mladistvým je jiný než u trestů, které jsou ukládány dospělým, rozšiřují také možnost upuštění od potrestání a upravují použití jen některých trestů a ochranných opatření z celkové škály trestů.

Podle § 10 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je možno mladistvému uložit následující opatření:

- 1, výchovná opatření
- 2, ochranná opatření
- 3, trestní opatření

1.3.1 Výchovná opatření

Výchovná opatření je možné uložit se souhlasem mladistvého již v průběhu řízení před rozhodnutím soudu. Lze jej použít i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření. Jde o nejmírnější opatření, které má mimo obecného účelu opatření navíc usměrňovat život mladistvého a tím podporovat a zajišťovat jeho výchovu. Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření. Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu 3 let.

Mezi výchovná opatření patří:

- a) dohled probačního úředníka
- b) probační program
- c) výchovné povinnosti
- d) výchovná omezení
- e) napomenutí s výstrahou

a) dohled probačního úředníka

Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů a kontrola dodržování probačního programu. Dohled probačního úředníka dále slouží k plnění výchovných povinností a omezení uložených mladistvému.

Účelem dohledu probačního úředníka je jednak kontrola chování mladistvého zaměřená na zajištění ochrany společnosti a jednak vedení mladistvého k řádnému životu.

Mladistvý pak má povinnost spolupracovat s probačním úředníkem na programu, docházet k němu ve stanovených lhůtách, informovat jej o svém pobytu, zaměstnání a jiných okolnostech a nebránit mu ve vstupu do obydlí.

b) probační program

Probačním programem ve smyslu ustanovení § 17 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. se rozumí zejména „program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života etc.“³⁾ Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti.

c) výchovné povinnosti

Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může mladistvému uložit výchovnou povinnost. Těmito povinnostmi může například stanovit, aby mladistvý bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, aby usiloval o vyrovnání s poškozeným a nahradil způsobenou škodu nebo aby se podrobil léčení ze závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona.

³⁾Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

d) výchovná omezení

K uložení tohoto opatření je nutná znalost osobnosti mladistvého a hlavně okolností, které měly vliv na vznik protiprávního jednání, například parta, zábavné podniky, drogy... Výchovným omezením může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce zakázat například navštěvovat určité akce, zařízení nebo jiné, pro mladistvého nevhodné prostředí, stýkat se s určitými osobami, přechovávat předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění, užívat návykové látky, účastnit s hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích etc.

e) napomenutí s výstrahou

Napomenutí s výstrahou může uložit soud a v přípravném řízení státní zástupce. Mladistvému je důrazně vytknuta protiprávnost jeho činu a je upozorněn na konkrétní důsledky, které mu hrozí v případě delikvence.

1.3.2 Ochranná opatření

Mezi ochranná opatření patří:

- a) ochranné léčení
- b) zabránění věci
- c) ochranná výchova

Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před páčáním provinění mladistvými. V ustanovení § 21 odst. 2 zákona č. 218/2003 je uvedeno, že ochrannou výchovu lze uložit pouze podle tohoto zákona, ostatní ochranná opatření se ukládají podle trestního zákona. Z tohoto důvodu se budu blíže zabývat pouze ochrannou výchovou.

Soud může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud není o výchovu mladistvého náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije, pokud byla jeho dosavadní výchova zanedbána, nebo pokud prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku náležitosti výchovy a nepostačuje uložení ústavní výchovy podle zákona o rodině. Ochranná výchova se vykonává ve výchovných zařízeních, jejichž zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Vyžaduje-li zdravotní stav mladistvého odbornou lékařskou péči, je ten umístěn do zdravotnického zařízení. Ochranná výchova trvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého. Ve výjimečných případech může být prodloužena do dovršení jeho devatenáctého roku.

1.3.3 Trestní opatření

Trestní opatření v podstatě odpovídají právní úpravě de lege lata, ale s modifikacemi pro mladistvé. Trestní sazby jsou zkráceny na polovinu, dolní hranice maximálně 1 rok a horní 5 let. Výjimečné opatření může dosáhnout 5 až 10 let. Pro použití trestních opatření platí obecná zásada, že mohou být použita jen, pokud by jiná opatření zřejmě nevedla k dosažení účelu zákona. Tato sankce je tedy nejtvrdějším prostředkem k nápravě mladistvého.

Soud pro mládež může mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

- a) obecně prospěšné práce
- b) peněžité opatření
- c) peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu
- d) propadnutí věci
- e) zákaz činnosti
- f) vyhoštění
- g) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení)
- h) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem
- i) odnětí svobody nepodmíněně

a) obecně prospěšné práce

Soud pro mládež může mladistvému uložit obecně prospěšné práce, horní hranice sazby tohoto trestního opatření ale nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoně. Obecně prospěšné práce také nesmí ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvých.

b) peněžitě opatření

Peněžitě opatření může soud pro mládež uložit mladistvému ve výměře od 1000 Kč do 500 000 Kč za podmínek stanovených v trestním zákoně. Podmínkou je, že mladistvý musí být výdělečně činný. Peněžitě opatření lze také stanovit formou denní sazby ve výši od 100 Kč do 1000 Kč na den po dobu 5 až 500 dnů.

c) peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu

Soud pro mládež může také podmíněně odložit peněžitě opatření a stanovit zkušební dobu na 3 léta. Jestliže mladistvý, kterému byl podmíněně odložen výkon peněžitě opatření, vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud pro mládež, že se osvědčil.

d) propadnutí věci

Na mladistvého, kterému bylo uloženo propadnutí věci, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile nabyl právní moci rozsudek, jímž bylo toto trestní opatření uloženo.

e) zákaz činnosti

Soud může mladistvému uložit zákaz činnosti, pod podmínkou, že horní hranice sazby nepřevyší pět let a nebude mu to překážet v přípravě na jeho povolání.

f) vyhoštění

Vyhoštění může soud pro mládež uložit jen za podmínek stanovených v trestním zákoně ve výměře od jednoho do pěti let. Přitom přihlédne též k rodinným a osobním poměrům mladistvého a dbá toho, aby tímto trestem nebyl vydán nebezpečí zpustnutí.

g) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení)

Podstata podmíněného odsouzení spočívá v tom, že soud pro mládež sice vynese rozsudek a uloží trestní opatření odnětí svobody, ale jeho výkon odloží pod podmínkou, že se odsouzený bude během zkušební doby řádně chovat a vyhoví uloženým omezením. Zkušební doba může trvat jeden rok až tři léta, maximálně však pět let.

h) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem

Dohled na dodržování omezení provádí probační úředník.

i) odnětí svobody nepodmíněné

Nepodmíněný trest odnětí svobody je trestem výjimečným a jeho uložení je možné jen v případech, ve kterých by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření jiná trestní opatření nestačila k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

1.4 Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let

Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Dopustí-li se dítě mladší než patnáct let činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě, která jsou uvedena v § 93 zákona č. 218/2003 Sb. Těmito opatřeními jsou dohled probačního úředníka; zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče a ochranná výchova.

Dítěti může být současně uloženo i více opatření, pokud je to třeba k dosažení účelu tohoto zákona. Ochrannou výchovu soud pro mládež uloží dítěti, které spáchalo čin, za který trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu. To se týká dětí, které jsou v době spáchání činu starší než dvanáct let, ale mladší patnácti let. Ochrannou výchovu je ale také možno uložit dítěti mladšímu patnácti let, a to v případech, kdy to odůvodňuje povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nutné k zajištění řádné výchovy dítěte.

2. DELIKTNÍ ZPŮSOBILOST PRÁVNICKÝCH OSOB

2.1 Právnícká osoba

Právníckou osobu lze definovat jako sdružení osob do určité formy, ve které byla právní normou přiznána způsobilost mít práva a povinnosti a vystupovat svým jménem v právních vztazích. Podle § 18 odst. 2 občanského zákoníku jsou právníckými osobami sdružení fyzických nebo právníckých osob, účelová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy a jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon.

Právnícké osoby dělíme na právnícké osoby označované jako korporace – ty mají personální substrát, právnícké osoby označované jako nadace – jejich substrát je majetkový (právní subjektivitu má určený majetek) a ostatní právnícké osoby, kterými mohou být např. státní podniky, které hospodaří s majetkem státu, příspěvkové a rozpočtové organizace etc.

2.2 Právní subjektivita právníckých osob

Právnícké osoby mají způsobilost k právům a povinnostem i právním úkonům. Nabývají jí v plném rozsahu při vzniku a může jim být omezena jen zákonem. Ale, jak už jsem uváděla výše, jejich delikt ní způsobilost se nemůže týkat trestných činů, ale vztahuje se jen k soukromoprávním deliktům a určitým správním deliktům (za tyto delikty nese právnícká osoba odpovědnost samostatně). Trestní nebo disciplinární odpovědnost nese fyzická osoba, která za ni jednala.

Správní delikt je protiprávní společensky škodlivé jednání, jehož znaky jsou stanoveny zákonem a za které ukládá správní orgán sankci. Pramenem jsou zvláštní zákony, které upravují různá odvětví veřejné správy a obsahují také úpravu postihu fyzických a právníckých osob za nedodržení nebo porušení stanovených povinností.

U právníckých osob nelze mluvit o zavinění ve stejném smyslu jako u fyzických osob, protože zavinění je stav vědomí a vůle, který právnícká osoba logicky mít nemůže. U právníckých osob tedy můžeme pracovní uvažovat o stavu, kdy se právnícká osoba snažila všemi způsoby zabránit nesplnění nebo porušení právní povinnosti, kterou je možné od ní požadovat a vynucovat. Není tedy nutné prokázat zavinění fyzické osoby, která za právníckou osobu jednala, prokazuje se jen porušení povinnosti. Zavinění není pojmovým znakem správního deliktu právníckých osob.

Sankcí za správní delikt může být například pokuta nebo zákaz činnosti.

U **soukromoprávního deliktu** vzniká odpovědnostní vztah mezi delikventem a subjektem, kterému vznikla újma. Sankce směřuje k obnovení porušených vztahů, například povinnost uhradit škodu, vrátit neoprávněně získaný majetkový prospěch, odstranit vady věci, poskytnout přiměřenou slevu, zaplatit úroky z prodlení etc.

~ Seznam použité literatury ~

Knížní díla:

Zoubková, I. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2002, s. 231.

Dědič, J. a kol. Učebnice práva. Praha : Prospektrum, 1995, s. 278.

Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A. Teorie práva. 2. vydání. Praha : ASPI, 2004, s. 347.

Gajdoš, J. Trestněprávní odpovědnost mládeže [rukopis]. 2005, l. 50.

Vávra, J. Trestní soudnictví nad mládeží podle nové úpravy [rukopis]. 2005, l. 142.

Judikáty:

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.